

¹Тулбасиева С.К.*

¹ т.ғ.к., аға оқытушы, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Тарих және құқық институты, Алматы қ., Қазақстан Республикасы,
E-mail: saule-kt@list.ru

XX ҒАСЫРДЫҢ 20-30 ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ КЕҢЕСТІК ӨКІМЕТТІҢ КҮШТЕП ҰЖЫМДАСТЫРУЫНА ҚАРСЫ КӨТЕРІЛГЕН ХАЛЫҚ КӨТЕРІЛІСТЕРІНІҢ ТАРИХЫНАН

Аңдатпа

Мақалада Қазақстандағы кеңестік үлгідегі күштеп ұжымдастыруға қарсы өріс алған бұқара халық өкілдерінің бас көтерулерінің тарихын зерттеу XX ғасырдың соңындағы 80-жылдардан бастап қолға алына бастап, тәуелсіздік алған кезеңнен бастап кең өріс алған болатын. Советтік кезеңде антисоветтік, Кеңес үкіметі жауларының ұстанған әрекеттері антисоветтік бандитизм деп айдар тағылған халық көтерілістері, соның ішіндегі бірегейі болған Созақ көтерілісі өз бағасын тек тәуелсіздікке қол жеткізген жылдар ғана зерттелген соң ғана ала алған болатын.

Созақ көтерілісі жайында Мұрағат құжаттарындағы сақталған ресми құжаттармен қатар халық жадында сақталған деректік мәліметтерде мол. Тарихи оқиғаларды бастан кешіріп, көзбен көрген адамдардың оңаша түндерде күбірлесіп, мұң шертіскен әңгімелерінің куәсі болған қария естеліктеріне тоқталынады. Мақалада кеңестік үлгідегі ауыл шаруашылығының күштеп ұжымдастырылуымен заңды түрде сотталған, яғни жер аударылған қазақ шаруаларының тарихына қатысты зерттеушілер пікірлері мен тарихнамалық еңбектеріне сыни талдауларда жасаған. Атап айтқанда Созақ көтерілісі жайлы Талас Омарбековтен бөлек Мұхамеджан Рүстемов, Жақсылық Рсымбеков, Сүлеймен Тәбірізұлы, Дулат Тұрантегі, Жарылқасын Боранбаев, Өтеш Қырғызбаев секілді осы тақырыпқа қалам тартқан ғалымдар мен азаматтардың еңбектерінде қамтылған.

Сонымен қатар, мақалада XX ғасырдың 1920-1930 жылдары орын алған саяси, әлеуметтік және экономикалық даму процестеріне толық қанды жауап бере алатын қомақты зерттеу жұмыстарына талдаулар жасалынады.

Кілт сөздер: Кеңестік Қазақстан, ұжымдастыру, шаруалар көтерілісі, XX ғасырдың 20-30 жылдар тарихы, Созақ көтерілісі.

¹Тулбасиева С.К.*

¹ к.и.н., старший преподаватель Института истории и права Казахского национального педагогического университета им. Абая, Республика Казахстан, г. Алматы.
E-mail: saule-kt@list.ru

ИСТОРИЯ ВОССТАНИЙ ПРОТИВ НАСИЛЬСТВЕННОЙ КОЛЛЕКТИВИЗАЦИИ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ В 20-30 годах XX ВЕКА

Аннотация

В статье исследуется история народного восстания против насильственной коллективизации в советском стиле в Казахстане, которое началось в конце 1980-х годов и обрело независимость в конце 1980-х годов. Антисоветские, антисоветские восстания советской эпохи, в том числе уникальное Сузакское восстание, не изучались до периода независимости.

Информации о восстании Сузаков много как в архивах, так и в официальных документах. Он вспоминает воспоминания старика, который был свидетелем исторических событий и был свидетелем печальных историй тех, кто был их свидетелем наедине. В статье дается критический анализ мнений и историографических работ исследователей истории депортированных казахстанских крестьян, осужденных за принудительную коллективизацию сельского хозяйства советского образца. В статье дается критический анализ мнений и историографических работ исследователей истории депортированных казахстанских крестьян, осужденных за принудительную коллективизацию сельского хозяйства советского образца.

В частности, анализируются работы Таласа Омарбекова, Мухамеджана Рустемова, Жаксылыка Рымбекова, Сулеймена Табиризовича, Дулата Турантеги, Жарылкасына Боранбаева и Утеш Кыргызбаева.

А так же, в статье анализируется значительная исследовательская работа, которая может полностью отвечать процессам политического, социального и экономического развития, имевшим место в 20-30-е годы XX века.

Ключевые слова: Советский Казахстан, коллективизация, крестьянское восстание, история 20-30 годов XX века, Сузакское восстание.

¹*Tulbasieva S.K.**

¹*Candidate of Historical Sciences, Senior Lecturer*

Abay Kazakh National Pedagogical University, Republic of Kazakhstan, Almaty

E-mail: saule-kt@list.ru

THE HISTORY OF RISES AGAINST THE FORCED COLLECTIVIZATION OF THE SOVIET POWER IN THE 20-30s of the XX CENTURY

Abstract

The article examines the history of the popular uprising against violent collectivization in the Soviet style in Kazakhstan, which began in the late 1980s and gained independence in the late 1980s. Anti-Soviet, anti-Soviet uprisings of the Soviet era, including the unique Suzak uprising, were not studied until the period of independence.

There is a lot of information about the Suzakov uprising both in the archives and in official documents. He recalls the memories of an old man who witnessed historical events and witnessed the sad stories of those who witnessed them in private.

In addition, the article analyzes significant research work that can fully correspond to the processes of political, social and economic development that took place in the 20-30s of the twentieth century. The article provides a critical analysis of the opinions and historiographic works of researchers of the history of deported Kazakhstani peasants convicted of forced collectivization of Soviet-style agriculture.

In particular, the works of Talas Omarbekov, Mukhamedzhan Rustemov, Zhaksylyk Rymbekov, Suleimen Tabirizovich, Dulat Turantegi, Zharylkasyn Boranbaev and Utesh Kyrgyzbaev are analyzed.

Keywords: Soviet Kazakhstan, Soviet Kazakhstan, peasant uprising, history of the 20-30s of the twentieth century, Suzak uprising.

Кіріспе. Қазақ Автономиялы Кеңестік Социалистік Республикасының (ҚАКСР) Халық Комиссарлар Кеңесінің Қаулысымен 1928 жылдың 3-қыркүйегінде Қазақ өлкесінде көшпелі, жартылай көшпелі және отырықшы аудандарды белгілеу жөніндегі нұсқаулығына сәйкес аудандар құрылады. Соның бірі Түркістан өңіріндегі, Сырдария губерниясының құрамына кірген Созақ ауданы құрылады. Созақ ауданында қолында бір миллионнан астам мал басы бар 12 мыңнан астам шаңырақ болған.

Өзектілігі. 1930 жылғы Созақтағы көтерілісі кеңестік жүйенің озбырлығын барынша тартқан аяусыз қаналған, күштеп бостандыққа ұмтылған бұқара халықтың үні болып табылды.

Көтерілістің болуына түрткі болған жағдай күштеп ұжымдастыру кезіндегі жергілікті жерде кеңестік үлгідегі құрылған аудан халқынан мал-мүлкінің тәркіленуі және жер аударылулары кулактар мен жартылай кулактар орналастырылған еңбекпен түзеу лагерлерінің ашылуы және түрткі болған оқиға мұсылман халықтары үшін қасиетті болып саналатын Рамазан айында діни салт жоралғыларымен мұсылмандық шарттарды орындаған халық өкілдеріне кеңестік үкіметтің құқық қорғаушы органдарының қысым көрсетулері түрткі болып табылды. Жиырмасыншы ғасырдың 1920-1930 жылдарындағы Қазақ өлкесін қамтыған 372 өңірде ірі, оның ішінде 367 жерде ұсақ топтық қарсылықтар орын алған.

Мақсаты мен міндеті. Кеңестік Қазақстандағы кеңестік үлгідегі күштеп ұжымдастыруға қарсылық көрініс тапқан бұқара халық наразылығын зерттеу мен зерделеу XX ғасырдың соңын-дағы 80-жылдардан бастап қолға алына бастап, тәуелсіздік алған кезеңнен бастап кең өріс алған болатын.

Академик М.Қозыбаевтың Қазақ өлкесіндегі кеңестік үлгідегі күштеп ұжымдастыру тарихына, қазақ халқының күштеп ұжымдастыру мен тәркілеуге қарсы бас көтерулерінің тарихына қатысты жазған ғылыми еңбектерінің қатарында ғалымның «Ақтандақтар ақиқаты» атты еңбегін атауға болады [1].

XX ғасырдың 1920-1930 жылдары орын алған саяси, әлеуметтік және экономикалық даму процестеріне толық қанды жауап бере алатын қомақты зерттеу жұмысы ретінде ғалым-профессор Т.Омарбековтың «20-30 жылдардағы Қазақстан қасіреті» атты ғылыми еңбегін атауға толыққанды болады. Еңбекте ғалым: «Кіші Қазан» саясаты, байлардың мүліктерін тәркілеу, көшпелі халықты отырықшыландыру және ұжымдастыру, 1931-1933 жылдардағы аштық туралы жарық көрген әдебиеттердің бір қатар кешеніне кеңінен тарихнамалық шолу жасаған [2, 23-41бб.]. Еңбекте ғалым-профессор кеңестік үлгідегі ауыл шаруашылығының күштеп ұжымдас-тырылуымен заңды түрде сотталған яғни жер аударылған қазақ шаруаларының тарихына қатысты зерттеушілер пікірлері мен тарихнамалық еңбектеріне сыни талдауларда жасаған.

Сонымен қатар, Қазақстандағы кеңестік күштеп ұжымдастыру мен оған қарсы көтерілген бұқара халық көтерілістерінің тарихына қатысты М.Қозыбаев, Т.Омарбековтермен қатар, М.Тәтімұлының, Ж.Абылхожинның ғылыми зерттеулік еңбектерін толық қанды атауға болады [3]. Ғалымдар ғылыми еңбектерінде бұқара халықтың қарулы бас көтерулері туралы мәселені де назардан тыс қалдырмаған. Бірқатар округтер мен аудандарда орын алған ірі қақтығыстар мен жанжалдардың бірнешеуін көрсетіп бере отырып, зерттеушілер сол жылдардағы партиялық құжаттарда бұл оқиғаларды тек тап күресінің ашық көрінісімен және ішкі және сыртқы жауларды іздеумен түсіндіруге талпыныс жасағандығы байқалады деп дәл көрсетеді. Бұл мақаланың барынша кеңейтілген түрі 1991 жылы жарық көрді.

Бұл басылымды сипаттасақ, мұнда ең алдымен ұжымдастырудың қарқынына саяси-идеологиялық реттеулердің ықпал ету механизмі дәл көрсетілген, бұның нәтижесінде 1931 жылдың күзінде Қазақстанда барлық шаруашылықтың 65% ұжымдастырылды. Сонымен бірге күш көрсету жағдайында төтенше режимде жүрген ауыл шаруашылығы өнімдерін дайындау науқанының тәжірибесі мен идеологиясы да барынша суреттелген.

Материалдар мен әдістемесі. Кеңестік кезеңде сақталған Архив құжаттарына сүйенсек, Кеңес үкіметіне қарсы антисоветтік қарулы бандиттік қарсылық танытулар ретінде бағаланған. Шын мәнінде бұл көтерілістер Тұрар Рысқұловтың И.Сталинге, Ф.И. Голощекинге жазған хаттарында атап нақтыланғанындай, күштеп ұжымдастыру көшпелі дәстүрлі қоғамның тәртібін өрескел бұзуы арқылы жүзеге асырғандығы белгілі. Күштеп ұжымдастыру кезеңіндегі жиналған алым- салықтардың ауыр болғандығы соншалық, қазақтар ит терісі мен жылқының жалы мен құйрығын алым ретінде өткізуге мәжбүр болған. Қазақтардың өмір сүру салтында болмаған осындай жағдайлар халықтың жаппай наразылық білдіруне алып келген. Көтерілген бұқара халық аудан орталығы болған Шолаққорғанды

басып алады, аудандағы он сегіз басшы-ны өлтіреді, кеңселерді өртейді, құжаттардағы қара тізімдерді жояды. Көтерілістің жай жапсары жайында осы уақытқа дейін қалам тартып, зертеулер жүргізген ғалымдарымыз аз емес. Солардың бірі Өтеш Қырғызбаев «Созақ көтерілісі» жайындағы еңбегінде: Көтеріліс стихиялық түрде емес, көтерілісті ұйымдастырушылардың алдын-ала бірнеше рет кездесіп, өз әрекеттерін байыппен ұйымдасқан түрде жүзеге асырғандарын тілге тиек етеді. Оған дәлел болатын нәрсе көтерілісшілердің өз көсемдерін сайлаулары, яғни Созақ көтерілісшілері өз араларынан Сұлтанбек Шолақовты хан етіп сайлауы, ханның дін істері жөніндегі көмекшісі етіп Асадулла Ыбрайымұлын, ал көтерілістің сардарбегі ретінде Сағындық Шілманбетұлын сайлаулары дәлел [4,31]. Бұлардан басқа көтерілісті ұйымдастыруға Әлібайұлы Иманбек, Өтеміс Досжан Әжіұлы, Базыкенұлы Мырзахмет ат салысқандығы еңбекте көрсетіледі.

Негізгі бөлім. Жиырмамыншы ғасырдың 1930 жылының ақпан айында Созақ ауданының орталығы болған Шолақорғанға 400 жуық адам жиналады. Бір деректерде халықтың Сарт Сауранбай деген жерге жиналғандығы да айтылады. Халық өз наразылығын қарулы көтеріліске шығумен білдіруге шешім қабылдайды. Көтерілген халық ішінде «Халық билігі жасасын», «Кеңес үкіметі жойылсын!» деген сияқты ұрандар мен плакаттар көтеріледі. Көтерілген халықтың қамтыған аймағы кеңиді, тіпті Сыр бойындағы Жаңақорғанға дейін жетеді. Көтерілген шаруалар мен бұхара халықты басу үшін Кеңес үкіметі 300-ге жуық қарулы әскерді Ташкенттен жібереді. Оларға жергілікті жерлердегі Кеңес үкіметінің милициялық жасақтарыда қосылады.

Көтеріліске шыққан бұхара халық пен кеңес үкіметінің әскерлері арасындағы қақтығыс 1930 жылдың 12-ақпанында Созақ түбінде жүзеге асады. Күштің тең еместігіне байланысты әлсіз қаруланған бұхара халық екіге бөлініп, шегінуге мәжбүр болады. Бірі Ташкент бағытына қарай шегінсе, екіншісі Шуға қарай шегініседі. Кеңес үкіметінің әскерін Біріккен Саяси партиялық Басқарма басшысы Олшанский басқарады. Ол және жазалаушы отряд өкілдері көтеріліске қатысқан жандарды қолға түскен жағдайда сотсыз, тергеусіз атуды жүзеге асырады. 1930 жылдың көктемінде стихиялық түрге көшкен Созақ шаруалары көтерілісінің негізгі бөлігі жеңіліс табады. Ал көтеріліске қатысушыларды қудалау кеңес үкіметі тарапынан 1938 жылға дейін жалғасады.

Шолақорғанға қарай шегінген топ ішінде болған көтеріліс көсемі-Сұлтанбек хан өлтіріліп, 200-ге жуық көтерілісшілер тұтқынға алынады.

Ө.Қырғызбаев пен Б.Тайжановтың еңбектерінде шешуші шайқас Созақтың «Жаңа базар» деген жерінде болған. Осы шайқаста көтеріліске қатысушылардың басым бөлігі оққа ұшады, тұтқынға түсіп, жеңіледі. Нәтижесінде Созақ көтерілісіне қатысқан 130 ға жуық шаруалар, 200 жуық қатысы бар деген күдікпен айыпталғандар атылып, 390-ға жуық адам тұтқындалған екен. Архив деректері бойынша 1930 жылдың көктемінде көтеріліске қатысқан бұхара халықтан 290 жылқы малы, 20-ға жуық түйе, 150-ге жуық отты қару, тәркіленеді.

Жамбыл Облысының мемлекеттің Архивінің 11,778 қорларында, сонымен қатар Түркістан Облысының Мемлекеттік архивінің 74-фондтарында Созақ шаруалар көтерілісі жайында құжаттық материалдар сақталған. Онда Созақ көтерілісінің барысы, Чимкенттен Алма-Атаға, тіпті Мәскеуге жолданған жедел телеграммалық хаттар сақталған [5.14].

Совет кезеңінде антисоветтік, Кеңес үкіметі жауларының ұстанымдық әрекеттері антисоветтік бандитизм деп айдар тағылған халық көтерілістері, соның ішіндегі бірегейі болған Созақ көтерілісі өз бағасын тек тәуелсіздікке қол жеткізген жылдар ғана зерттелген соң ғана ала алған болатын. Бұл тұрғыда Тұрантегі Дулат ағамыз: « Созақ көтерілісі 60 жыл кешігіп болса да дәл бағасын енді, сексенші жылдардың соңына қарай алған бұлттарыссыз шындық. Ендігі ұрпақ Созақ оқиғалары арқылы бүкіл қазақ даласына «Кіші қазан» деп аталған сұрапылдың қаншалықты қасірет әкелгенінен хабардар болса, аға ұрпақ енді ол шақты күрсіне еске алуда»-деп баға берген болатын [6]. Нақтылап тұжырымдаса, Созақ бұхара халық көтерілісі 1916 жылғы ұлт-азаттық көтерілістермен үндескен азатшыл рухты көтеріп, сес берген халық мінезінің көрінісі деп баға беруге болатын тарихи оқиға болғандығын ұғынғанымыз жөн деп ойлаймыз.

Талқылау. Архив құжаттарында: Созақ ауданындағы конпескелеу ісіне жауапты Қызылқожаев, оның үстінен Губерниялық комитетінің басшысы, Губерниялық атқарушы орган басшысы Макин бақылап бастан аяқ қатысады. Барлық іс-шараларға хаттамалар толтырылып Саяси Мемлекеттік Партиялық Басқарма тарпынан бақыланып отырылады» [7]. Құжаттық хаттамаларда Созақ ауданына қатысты халық санының 300-ге жуық жан ұя болғандығы, күн тәртібіне қойылған мәселелер бойынша, әрі байлардың мал-мүліктерін тәркілеу туралы қабылданған шешімдер көрсетілген. Хаттамалардың бірінде: 1928 жылы, 2 қараша, номері 6 хаттама. Созақ ауданы. Жиынға нөмірі 7, 15 ауылдардан шаруалар, партия жастар комсомол мүшелері қатысқан. Қатысқандар саны-274. Қаралған мәселе. Ірі байлардың мал-мүлкін тәркілеу. Хаттама қаулысы бойынша Д.Абақовтан 819 ірі қара малы, Д.Тіленшиевтен 166 ірі қара мал, К.Оспановтан 17 ірі қара малы, Ж.Исаевтан 55 ірі қара малы тәркіленеді де, ал өздері жан-ұяларымен бірге сотталып, жер аударылады [8].

Созақ көтерілісі жайында Мұрағат құжаттарындағы сақталған ресми құжаттармен қатар халық жадында сақталған деректік мәліметтерде мол. Тарихи оқиғаларды бастан кешіріп, көзбен көрген адамдардың оңаша түндерде күбірлесіп, мұң шерткен әңгімелерінің куәсі болған қария естеліктеріне тоқталсақ. Нақтырақ айтқанда, Бексейітов Әжібек, Жүсіп Оспанов молда болған Сейділда Мұстафаев сияқты ақсақалдардың естеліктерінде Созақ көтерілісіне қатысты адамдардың сол кездегі өмірі мен тұрмыс-тіршілігі жайында тың деректер береді. Себебі қариялар тарихтың тірі куәгерлері. Естелік деректерден үзінді келтірсек: М.Рустемов өзінің «Созақ қасіреті» атты еңбегінде Созақ өңірінде қазіргі таңда Созақ көтерілісіне қатысып қаза болған бір адам аты сақталған. Ол дауан қария есілмі. Кеңес кезі болсада ауыл аты, мектеп оның атымен аталған. Ел жадында сақталған тарихи деректерге қарағанда Қанлыбаев Дуан 1902 жылы Түлкібас ауданындағы 6 ауылда дүниеге келіп, төрт кластық біліммен Ташкентке оқуды жалғастыру мақсатында рабфакта білім алған сол кезде қазақ жастарының бірі. Оқып жүрген кезінен бастап белсенді қазақ жастары қатарында көзге түседі, алғашқыда Сайрам, кейін Түлкібас аудандық болыстың төрағасы, ал 1929 жылы Созақ аудандық атқару комитетінің төрағасы боып тағайындалды. 1930 жылы ақпанда Созақ көтерілісі кезінде көтерілісшілер қолынан қаза табады.

Зерттеу нәтижесі. Созақ көтерілісінің территориялық қамту аймағы кей деректерде көршілес жатқан аудандармен де ұласып кетуі кездеседі. Соның бірінде 1930 жылы Созақ пен Сарысуда, Бостандық пен Қарнақта орын алған қанды қырғын өңірлердің көптеген зиялы қауымын жойып жіберді. Құран оқи алатындардың бәрі атылды, қудалауға түскендігі айтылған [10].

Көтеріліске қатысқан қазақ халқына белгілі ақын, әнші, сал-сері Иман Жүсіп Құтпановтың да аты кездеседі. Иман Жүсіп есімі Созақ көтерілісі ұласқан Сарысу көтерілісінде ұйымдас-тырушылардың бірі ретінде болғандығы тарихи деректерден белгілі.

Міне, осы ерді де сол қанды қырғын жалмаған. Қазақстанның халық жазушысы Шерхан Мұртаза әркез бұрынғы Жамбыл қаласында түрмеде азапты күндерін өткізіп, ақыры атылған Иман Жүсіптің жерленген жеріне ескерткіш қою керек екендігін өз кезінде-ақ айтып кеткен.

Қорытынды 1929-1931 жылдар аралығындағы бұхара халықтың қарулы көтерілістері Қазақстанның тарих ғылымында қомақты орын алатын тарих кезең болып табылады. Ол отандық тарихшылармен дайындалған көп санды зерттеулер мен басылымдарда, аса бай деректанулық базасы мен бір бірінен ажыратылатын түрлі тұжырымдары бар еңбектерде көрініс тапты. Тақырыпты одан әрі зерттеу соңғы жылдары жаңа деңгейге шықты. Ғылыми айналымға бұрын белгісіз болған мұрағат құжаттарының үлкен көлемі жарық көрді.

Дегенмен, жиырмасыншы ғасырдың 20-30 жылдарындағы қарулы көтерілістердің тарихын зерттеу әлі де өзекті болып қала беруде.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қозыбаев М.Қ. *Ақтаңдақтар ақиқаты*. Алматы: «Қазақ университеті», 1992. – 272 б.
2. Омарбеков Т. *20–30 жылдардағы Қазақстан қасіреті: Көмекиші оқу құралы*. – Алматы: Санат, 1997. – 320 бет.

3. Абылхождин Ж.Б., Козыбаев М.К., Татимов М.Б. *Казахстанская трагедия // Вопросы истории.* – 1989. – № 7. – С. 53–71.,
4. Абылхождин Ж.Б., Козыбаев М.К., Татимов М.Б. *Новое о коллективизации в Казахстане // История Казахстана: белые пятна. Сб.ст./ сот. Ж.Б.Абылхождин.* – Алма-Ата: Казахстан.-1991. – С. 183-217.
5. Омарбеков Т. *Зобалаң (Күштеп ұжымдастыруға қарсылық): Оқу құралы.*-Алматы: «Санат», 1994. – 272 б.
6. ҚРОМА 11-қор, *Опись-1, 2-ис., ЖОМА 778-қор, Опись-1, 286-ис, 14 бет*
7. **Тұрантегі Д.** *Жанайқай (Созақ көтерілісіне – 85 жыл) 16 Наурыз, 2015.*
[//http://kazgazeta.kz/news/26699](http://kazgazeta.kz/news/26699)
8. ҚРОМА ф-93, 74, 3-ис, 1928-1930жж. 14 бет.
9. ҚРОМА 29-қор, *Опись-1, 608-ис 42 бет.*
10. Мұхантегі Д. «Сарысу-Созақ» көтерілісі жайлы мұрағат деректері сыр шертеді.
<https://qamshy.kz/article/9100-sarysu-sozaq-koterilisi-zhayly-muraghat-derekeri-syr-shertedi>. 11.08.2021

Paydalanılған adebietter tizimi:

1. *Qozibaev M.Q. Aqtañdaqtar aqıqatı.* – *Almatı: «Qazaq wñiversiteti», 1992.* – 272 b.
2. *Omarbekov T. 20–30 juldardağı Qazaqstan qasireti: Kömekşi oqw quralı.* – *Almatı: Sanat, 1997.* –320 bet.
3. *Abıloxjın J.B., Kozıbaev M.K., Tatımov M.B. Kazaxstanskaya tragediya // Voprosı istorii.* – 1989. – № 7. – S. 53-71., *Abıloxjın J.B., Kozıbaev M.K., Tatımov M.B. Novoe o kollektivizacii v Kazaxstane // İstoriya Kazaxstana: belie pyatna. Sb.st./ sot. J.B.Abıloxjın.* – *Alma-Ata: Kazaxstan.-1991.* – S. 183-217.
4. *Omarbekov T. Zobalañ (Küştep ujımdastırwğa qarsılıq): Oqw quralı.* – *Almatı: «Sanat», 1994.* –272 b.
5. *QROMA 11-qor, Opıs-1, 2-ıs., QROMA 778-qor, Opıs-1, 286-ıs, 14 bet*
6. **Turantegi D.** *Janayqay (Sozaq köterilisine – 85 jil) 16 Nawrız, 2015.*
[//http://kazgazeta.kz/news/26699](http://kazgazeta.kz/news/26699)
7. *QROMA f-93, 74, 3-ıs, 1928-1930jj. 14 bet.*
8. *QROMA f-93, 74, 3-ıs, 1928-1930jj. 14 bet.*
9. *QROMA 29-qor, Opıs-1, 608-ıs 42 bet.*
10. **Muxantegi D.** «Sarısu-Sozaq» köterilisi jaylı murağat derekteri sır şertedi.
<https://qamshy.kz/article/9100-sarysu-sozaq-koterilisi-zhayly-muraghat-derekeri-syr-shertedi>. 11.08.2021